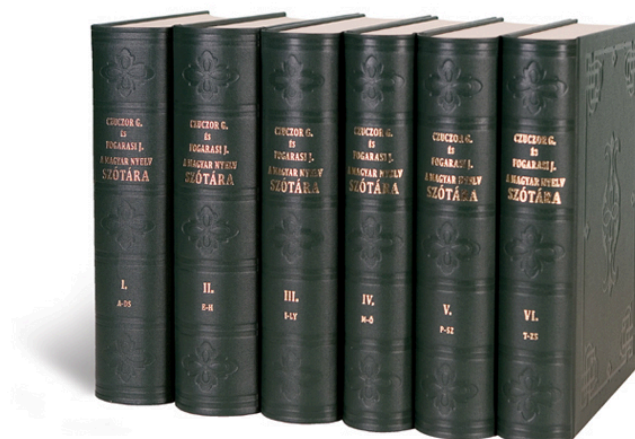

Digitális gyökök

Balázs Géza - 2014. 06. 02.

Egyeseknek naiv nyelvészkedés meghaladott elvek nyomán, másoknak kincsesbánya, ismét másoknak fölösleges múltbanézés. Annyi tény, a CzF. egy 19. századi monumentális nagyszótár: értelmező és etimológiai szótár, amelyet azóta sem követett hasonló. S amelyet már megszületésekor durván támadtak, majd elhallgattak, s csak lassan, az elmúlt évtizedekben kezdtek „halkan” újra fölfedezni. Tudományos környezetben nem a szótár kritika nélküli elfogadásáról van szó, hanem arról, hogy megközelítmódja, módszere sok tekintetben mai, modern kutatások úttörője volt. Többször kimondtuk, a CzF. módszerének ún. „hangmetafizikai” alapja a Ch. S. Peirce által megállapított, és egyre szélesebb körben elismertté váló ún. ikonicitás elméletet előlegezi meg (persze Peirce előtt). Az ikonicitás szemlélete ellentétben áll a F. de Saussure-féle „önkényes jel”-koncepcióval, s az e paradigmán nevelkedett tudósok ezért tekintenek furcsán a CzF.-re, Peirce-re. Már ha ismerik őket, mert beszélgetések-viták során

kiderül, hogy a tudományban is sokszor előítéletek alapján hadakoznak, s nem a tények ismeretében. A mi felfogásunkban egyébként mind az ikonicitás, mind a szimbolikusság összeegyeztethető; lényegében egy történeti és egy leíró szemlélet keresztezi egymást. Az ikonicitás gondolkörében pedig fölfedezhetjük a mai kognitív nyelvtudomány számos gondolatát.

A CzF. másik jellemzője a gyökelméleten alapuló ún. belhasonlítás, amely a magyar nyelv megközelítésének, felépítésének másfajta megközelítését, logikáját adja. A gyökelméletet sem kell abszolutizálni vagy misztifikálni. Voltaképpen minden nyelvben vannak gyökök (tovább már nem elemezhető elemi formák, amelyek családokat alkotnak), de a magyar nyelvben egy eddig jórészt feltáratlan, régi, nagy rendszer rejlik. Ennek tudományos megközelítése a cél – nem pedig a hangalaki-értelmi rokonítások erőltetése (ami egyébként eléggé elterjedt tevékenység a CzF.-kedvelők körében).

Mi újat hozott a harmadik CzF.-konferencia? Meglepő újdonság volt, hogy a téma iránt már nemcsak az 50+ korosztály érdeklődik, hanem egy új, fiatal nyelvészgeneráció. Még nagyobb meglepetést okozott, amikor Hujber Szabolcs előadására bevonult 40 középiskolás – s ekkor még a csilláron is lógtak a Petőfi Irodalmi Múzeum Vörös termében. Újdonság volt a szótár történetének sokoldalú körüljárása mellett CzF.-ék módszerének a legújabb tudományos diszciplínákkal való alátámasztása. Ebben kétségtelenül Kövecses Zoltán kognitív nyelvészeti elemzése volt a legnagyobb hatású: Az „es” gyök megközelítése kapcsán fölhívta a figyelmet a fogalomkörök ilyesféle megközelítésére – sőt nemzetközi összevetésének lehetőségére. Balázs Géza nemcsak a hálózat kutatás, hanem az alakzat kutatás által is igazolhatónak vélte Czuczorék módszerét. Horváth Katalin

rámutatott a nomenverbumok etimológiai továbbvezetésére, Pomozi Péter pedig a történeti és területi variánsok időbeliségének a problematikájára (amelyet a CzF. rugalmasabban kezel, mint a későbbi etimológusok). Minya Károly a szóelvonás fogalmának „finom” kritikáját adta – s itt ismét CzF.-ék helyes módszerét támasztotta alá. Üdítő volt a néprajzi irány: Magyari Sára az udvar és a kert fogalomkörének a népi tudatban lévő képét vázolta fel, Molnár Gergely a CzF. néprajzi értékeit vette számba. Kiss Gábor szerint is a CzF. kincsesbánya: 3200 közmondás van benne, s az L és M betűseket ki is gyűjtötte a konferencia résztvevőinek. Molnár Zsolt és Molnár Cecília szerint a CzF. tudástár – és azt kívánták bizonyítani, hogy mennyiben a magyar gondolkodás logikáját képviseli. Molnár Cecília bemutatta, hogy a CzF. alapján miként újítja meg a nyelvtanoktatást: első osztályban a betűk tanítása helyett a hangok „értelmezésére” helyezi a fő hangsúlyt, ettől a gyerekek számára sokkal élvezetesebb az óra. Pölcz Ádám és Hujber Szabolcs a szótár történetét járta körül.

Az első konferencia anyagát az Életünk 2011/3-4. száma adta közre, a másodikat Horváth Katalin szerkesztésében a Magyar Művészeti Akadémia jelentette meg. A harmadik konferencia anyagát az E-nyelv Magazin 2014/2. számában (e számban) adjuk közre. Elsőként Kövecses Zoltán programadó tanulmányát, majd Molnár Zsolt információelméleti-hálózattudományi áttekintését és Molnár Cecília CzF.-alapokon álló nyelvtanítási módszerét. (A tervek szerint az E-nyelv Magazin később a többi tanulmányt is közli.)

(A 2014/2. szám fotóit Balázs Géza készítette.)

Nincs hozzászólás!

Your Email address will not be published.

- Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

This site uses Akismet to reduce spam. [Learn how your comment data is processed.](#)

© 2025 e-nyelvmagazin.hu. All rights reserved.